

ABORDAREA CONCEPTUALĂ DIN PERSPECTIVĂ SISTEMICĂ ȘI PROCESUAL-ORGANICĂ A CRIZEI, CONFLICTULUI ȘI SECURITĂȚII

CONCEPTUAL APPROACH FROM THE SISTEMIC AND PROCESUAL-ORGANIC PERSPECTIVE OF CRISES, CONFLICT AND SECURITY

Col.conf.univ.dr. Filofteia REPEZ*

Teoria sistemică și teoria procesual-organică pot oferi un cadru de cercetare, care realizează o tentativă de armonizare sau de unificare a cunoașterii în domeniul studiilor de securitate sau al managementului crizelor și conflictelor contemporane. Folosind aceste teorii pot fi analizate nuanțat scenariile desfășurate și conexiunile dintre ele. Situațiile de criză sau de conflict, dar și alte situații insecurizante pot fi evitate dacă se dispune de interpretarea satisfăcătoare a existenței sociale.

Prin acest articol doresc să subliniez importanța teoriei sistemice și a teoriei procesual-organică în existența oamenilor, în înțelegerea proceselor sociale insecurizante și în proiectarea modalităților de intervenție în social care pot genera și întreține starea de securitate.

The systems theory and the processual-organic theory can provide a research framework, which attempts to harmonize or unify knowledge in the field of security studies or of crisis management and contemporary conflict. Using those theories, the developing scenarios and the connections between them can be analysed in a nuanced manner. The situations of crisis or conflict, but also other unsecured situations can be avoided if a satisfying interpretation of the social existence is at our disposal.

Through this article we aim to emphasis the importance of the systems theory and of the processual-organic theory in the existence of humans, in the understanding of the unsecured social processes and in projecting the proceeding of intervention in the social field that can generate and maintain the state of security.

Cuvinte-cheie: criză; conflict; securitate; sistem; teoria sistemică; teoria procesual-organică.

Keywords: crisis; conflict; security; system; systemic theory; procedural-organic theory.

„Nimeni nu realizează cu adevărat ceva de unul singur. Pentru aproape orice realizare în viață, este esențial să stabilești legături cu alți oameni”.

Eleanor Roosevelt¹

Despre teoria sistemică și teoria procesual-organică

Noțiunea de sistem este parte a vocabularului de bază a oricărei limbi moderne. Sisteme politice, sisteme mecanice, sisteme de educație, sisteme economice, sisteme sociale, sisteme de gândire, sisteme regionale sau subsisteme, sistemul internațional etc. sunt câteva exemple.

Toate sistemele au ca element comun alcătuirea din mai multe elemente care interacționează atât

între ele, cât și cu mediul înconjurător în vederea realizării unui obiectiv. Orice sistem are următoarea compunere: intrările sistemului, structura (caracteristica) sistemului și ieșirile sistemului; de asemenea, orice sistem este delimitat de granițe identificabile care reprezintă interfața dintre sistem și mediu.

Savantul-biolog austriac Ludwig von Berthalanffy definește, în anul 1956, sistemul ca fiind „un complex de elemente aflate în interacțiune” și le categorisește în „sisteme închise (cele care nu primesc sau cedează substanță, se admite un posibil schimb energetic) și sisteme deschise, când prin ele intră și ies continuu substanță și energie”.²

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: filofteiarepez@gmail.com

Peter Checkland susține că noțiunea de sistem este folosită pentru orice entitate complexă din lumea reală și conține mai multe părți relaționate.³

Potrivit altei definiții, sistemul este „un ansamblu ordonat de elemente caracterizate prin interconexiune și interacțiune, capabil să realizeze, sub acțiunea a diverși stimulenți, un anumit obiectiv, cu anumite performanțe”⁴.

Cercetarea sistemică, potrivit lui Bela Banathy, include trei domenii interconectate: teoria sistemelor, filosofia sistemică și metodologia sistemelor.⁵

Teoria sistemelor constituie un ansamblu de concepte și principii aplicabile tuturor sistemelor, peste granițele unei științe sau discipline specifice și integrează elemente multiple și diverse din discipline ale cercetării umane. Obiectivul acestei teorii îl reprezintă preluarea din fiecare domeniu de cercetare specifică de elemente generale ale cunoașterii, ce pot fi adoptate și aplicate pe o arie transdisciplinară largă.

Potrivit filosofiei sistemice, lumea este privită și analizată prin prisma factorilor și evenimentelor într-un context al întregului, al ansamblurilor, care sunt înțelese ca seturi integrate și așezate în relații sistemică în funcție de atingerea unor obiective.

Metodologia sistemelor are două domenii de investigare: primul îl reprezintă studiul metodelor prin care se analizează sistemele și produce cunoașterea sistemică; al doilea îl constituie identificarea și descrierea metodelor și instrumentelor care țin de aplicarea teoriei și gândirii sistemice în analiza, proiectarea și dezvoltarea sistemelor complexe, prin parcurgerea următoarelor două etape: a) identificarea, caracterizarea și clasificarea sistemului investigat, a ansamblului de elemente înglobate în sistem; b) selectarea, identificarea și caracterizarea strategiilor specifice, a metodelor și instrumentelor adecvate sistemului luat spre analiză.

Pentru o cercetare sistemică este nevoie de o gândire sistemică, adică de un set de judecăți care vizează înțelegerea modului în care lucrurile se derulează și are ca obiectiv principal să pătrundă dincolo de evenimente, să caute modele de comportament, să identifice relațiile din cadrul sistemului care sunt responsabile pentru procesele care se produc în sistem.⁶

Adept al teoriei procesual-organice, profesorul universitar Lucian Culda susține că interpretarea satisfăcătoare a omului se poate obține numai prin

corelarea a două tipuri de studii: filogenetice și ontogenetice, și în cadrul fiecăruia dintre acestea apelând la patru genuri de investigații: ontologice, istoriografice, viitorologice și praxiologice. Aceste interogări „pot ajuta oamenii să se localizeze corect în procesualitatea socială, să aprecieze corect situațiile în care se află și să adopte decizii astfel încât existența lor socială să devină una realmente favorabilă lor, securizantă”⁷.

Profesorul Culda susține că omul nu trăiește izolat, el ființează în interiorul a două mega-organizări – bio-organizare și procesualitatea socială, care stau la originea dramatismului condiției umane. „Bio-organizarea este o complexitate (se află, inevitabil, în stări aproape de echilibru), organizarea socială este o procesualitate (se află inevitabil în stări departe de echilibru)”⁸.

Ființarea este procesualitate, și se manifestă ca expresie și produs al conexiunilor posibile între procesări informaționale și procese energetice; de asemenea își modifică stările în modalitățile condiționate de procesările informaționale.⁹

Pentru satisfacerea necesităților, între oameni au loc interacțiuni, prin exercitarea unor presiuni organizate sau dezorganizate asupra organizărilor biotice, proceselor socializante și organizării sociale.

Efectele interacțiunilor dintre oameni pot fi pozitive, în măsura în care sunt favorabile în același timp oamenilor și omenirii, și negative, atunci când sunt efectuate în următoarele trei genuri de situații: în condiții informaționale nesatisfăcătoare, când oamenii nu sunt în măsură să realizeze buna înțelegere a necesităților, a modalității în care pot fi bine satisfăcute și a consecințelor pe care interacțiunile, efectuate neadecvat, le produc; când sunt concepute sau scopul obținerii unor avantaje în detrimentul altor oameni, indiferent de căile alese; când sunt concepute în modalități care ignoră consecințele lor asupra organizărilor în care oamenii ființează, de la cele biotice la cele sociale.¹⁰

Lucian Culda susține rolul deosebit pe care cercetările teoretice care produc explicații satisfăcătoare ale existenței sociale și studiile care sunt centrate pe problematica insecurității sociale, le dețin în promovarea securității globale.

Sistemic și procesual-organic în analiza crizei, conflictului și securității

În abordarea problematicii crizei, conflictului și securității, cercetătorii, decidenții politici etc.

pot renunța în diversele analize la perspectiva unilaterală, care se referă la aspecte disparate, și adopta perspectiva analizelor cuprinzătoare, care se pronunță mult mai bine asupra situației oamenilor. În analizele cuprinzătoare își pot face loc teoria sistemică și teoria procesual-organică.

Obiectivul abordării sistemice în management, anume „înțelegerea și controlul structurilor complexe și evolutive”¹¹, încercăm să îl aplicăm și în înțelegerea conceptelor de criză, conflict și securitate.

Oricare ar fi criteriul de clasificare, sistemele au nevoie de un climat optim de funcționare, de stabilitate și de siguranță pentru desfășurarea activităților și dezvoltarea dorită. Securitatea este un drept esențial al ființei umane. În calitate de element de bază al grupului, comunității, societății etc., omul acționează ca un sistem care intră în relații cu alte sisteme și cu mediul din care face parte.

Pentru abordarea sistemică a crizei, conflictului și securității consider că ar trebui să se aibă în vedere următoarele: între componentele sistemului există anumite legături; aceste componente nu pot fi înțelese corespunzător dacă nu sunt privite ca făcând parte din sistem, dintr-un întreg; efectele negative sau pozitive la adresa siguranței, stabilității, activității și dezvoltării unui sistem au efecte domino.

Pentru a exemplifica efectul de domino, am ales două exemple.

Primul este un exemplu local, din India, unde criza de apă are trei rădăcini: insuficiența resursei de apă potabilă ca urmare a creșterii populației, calitatea proastă a apei care rezultă din investiții insuficiente și întârziate în instalațiile de tratare a apei urbane; scăderea proviziei de apă subterană din cauza supraextracției fermierilor¹². Reacția în lanț sau efectul de domino nu a întârziat să apară și este foarte grav: peste 21% din bolile înregistrate în țară sunt legate de apă, copiii din 100 de milioane de case din India nu dispun de apă¹³; igiena personală, a comunității și a localității este foarte grav afectată; vegetația și fauna, care depind fundamental de apă, sunt foarte afectate.

Al doilea este un exemplu din mediul internațional. Studiul intitulat „Nature Conservancy”, dat publicității în anul 2012, a scos în evidență o serie de aspecte alarmante pentru omenire legate de criza de apă: în contextul

creșterii urbane actuale, până la mijlocul secolului aproximativ 993 de milioane de locuitori de la orașe vor trăi cu mai puțin de 100 de litri de apă pe zi, adică o cantitate de apă care umple o cadă de baie; peste un miliard de oameni din zonele urbane se vor confrunta cu crize serioase de apă până în anul 2050 pe măsură ce schimbările climatice agravează efectele urbanizării; distrugerea ecosistemelor¹⁴.

Concurența pentru apă într-o lume suprapopulată reprezintă o amenințare majoră la adresa stabilității internaționale.

Crizele și conflictele au loc într-un sistem, fie că privim individul, grupul, comunitatea, statul, regiunea sau întreaga planetă ca un sistem. Sunt intrări, procese, rezultate. Indiferent de natura acestora, efectele generate de crize și conflicte sunt negative în cele mai multe situații.

Școala de la Copenhaga susține ideea soluțiilor globale pentru crizele globale din sistemul internațional; este nevoie, susțin reprezentanții acestei școli de „priorizare în abordarea problemelor lumii cu resurse limitate”¹⁵ și „aducerea informațiilor academice în atenția opiniei publice ca o bună contribuție în luarea deciziilor democratice”¹⁶.

Abordarea sistemică în cazul crizelor, conflictelor și securității este susținută și de către Norbert Ropers, director al Rețelei de Resurse pentru Transformare și studiul conflictelor din Sri Lanka și director al Fundației Berghof de Sprijinire a Păcii, care afirmă că unul dintre principalele avantaje ale abordării sistemice este că „oferă un instrument practic pentru a înțelege (...) evoluții nelinere și schimbările sociale și politice complexe”¹⁷. Cu ajutorul abordării sistemice, continuă Ropers, se poate explica modul în care conflictele prelungite devin greu de rezolvat în timp prin intermediul unui set de bucle întărite; pe lângă aceasta, metodologiile sistematice pot ajuta în clarificarea următoare: de ce procesele de pace au o tendință integrată de a fi fragile și ambivalente. O abordare sistemică a transformării conflictului ar trebui înțeleasă ca un proces care rareori duce la un punct de referință stabil, ci mai degrabă la un culoar cu diferite tipuri de atenuare, soluționare și reescaladare.

Pentru Giorgio Gallo (profesor, Universitatea din Pisa), conflictul este un tip special de sistem a cărui complexitate provine din elemente diferite și care nu au uneori legătură unele cu altele; pe de o parte sunt părțile implicate în conflict, care pot fi

două sau mai multe; existența obiectivelor multiple și diverse – unele ascunse, altele deduse, altele evoluează în timp; fiecare conflict se desfășoară într-un context local, regional sau internațional, care se poate schimba în timp și care are efecte neprevăzute asupra structurii și părților implicate în conflict.¹⁸ Este foarte important, din punctul de vedere al lui profesorului Gallo, să existe un cadru sistemic și holistic, pentru a nu stabili decizii care să agraveze conflictul, să producă suferință prelungită populației implicate.

„Abordarea sistemică în soluționarea conflictelor este un tip nou de abordare pentru conflicte legate de resursele de apă, care s-au amplificat odată cu dezvoltarea industrială și creșterea economică”, susțin Nandalal, K. D. W. și S. P. Simonovic¹⁹.

Apa dulce este elementul cel mai important al vieții pe Terra și sursă vitală a progresului și a dezvoltării umane. Criza resurselor de apă potabilă a devenit tot mai evidentă dacă ținem cont că, deși 72% din suprafața Terrei este acoperită de apă, mai mult de 97% este apă sărată. De asemenea, mai mult de o treime din populația globului, trăiește în țări în care apa dulce constituie o adevărată problemă, iar curba ascendentă a necesităților și consumului de apă o constituie progresul tehnic.

Problemele legate de apă afectează aproximativ jumătate din omenire și un număr mare de ecosisteme din lume. Apa a devenit un instrument al conflictelor, un obiectiv politic și militar. Este un adevăr subliniat și de către Dr. Peter H. Gleick în studiul intitulat „Water Conflict Chronology”²⁰, care include conflicte pe o lungă perioadă de timp (din 3000 BC până în anul 2008).

Raportul dat publicității în anul 2012 de Consiliul National de Informații al Statelor Unite ale Americii, intitulat „Global Trends 2030”, atrage atenția asupra următoarelor aspecte: în următorii 15-20 de ani, creșterea populației va genera conflicte pentru apă și alimente; aproape jumătate din populația lumii va locui în zone care vor avea probleme severe cu apă; Africa și Orientul Mijlociu se vor confrunta cu cele mai mari riscuri de a suferi de lipsuri de alimente și apă.²¹

Abordarea sistemică a securității naționale trebuie să aibă în atenție faptul că statele, indiferent de nivelul de dezvoltare economică, putere militară, teritoriu, populație etc. nu pot să rezolve singure toate problemele de securitate, fiind necesară cooperarea cu alte statele vecine, cu alte state, organizații regionale sau internaționale. Securitatea este o

stare de echilibru, de optim funcțional a unui sistem (individ, societate, stat). Analizând din perspectivă sistemică, securitatea națională este înțeleasă ca un ansamblu de acțiuni și rezultanta acestora pentru „menținerea funcționalității unei entități naționale în anumite limite care nu-i periclitează nici starea, nici poziția în raport cu alte structuri”²².

Tot ca o reacție în lanț, schimbările economice, politice, sociale etc. aduse de globalizare au declanșat atât transformări de natură diferită în cadrul statelor, cât și repercusiuni în mediul regional și internațional. Dintre acestea, cele mai semnificative rămân, în continuare, sfârșitul ordinii bipolare, apariția a noi actori pe scena internațională (de exemplu: China, India) și pierderea de către state a monopolului asupra utilizării forței. Alessandro Gobbicchi afirmă că „ordinea globală creată de aceste transformări reprezintă o amenințare la actualul model de ordine internațională, puternic bazat pe balanța de putere dintre state”²³.

Surse diferite, printre care urbanizarea, lipsa corespunzătoare de apă, utilizării tehnologiei industriale îmbătrânite, creșterea înregistrată de sistemele de transport, modelele de consum nesustenabile au generat poluarea, o amenințare în creștere la adresa securității omului și sistemului său.

Globalizarea poate influența și izbucnirea conflictelor și a crizelor; în același timp, multiplicând și extinzând efectele lor nefavorabile. Costurile conflictelor armate care afectează populația pe plan global nu sunt strict limitate la folosirea armelor, cât, mai mult, în bolile diverse, migrație, crime, tulburări sociale, daune aduse mediului înconjurător.

Tot în spiritul abordării sistemice, constelația de securitate propusă de către Barry Buzan și Ole Wæver este concepută pentru a lega toate nivelurile și sectoarele în care apar securizări și care servește la evitarea unei imagini a unei securizări izolate, lipsite de legături cu identități sociale și procese politice derulate.

În orizontul procesual-organic ocupă un loc prioritar investigarea proceselor informaționale din existență. Starea de securitate, dezvoltarea socială durabilă, evitarea unor crize și conflicte presupun, potrivit profesorului Lucian Culda, depășirea socializărilor care întrețin duplicitatea și reprezentările care favorizează atitudinile agresive sau subversive și oameni care promovează considerație și respect pentru semeni.²⁴

Menținerea stării de securitate se realizează cu concursul voluntar al oamenilor și presupune ca oamenii să beneficieze de socializare care îi face apti să se manifeste ca ființe sociale responsabile și competente, să își asume în mod corect rolurile sociale care fac posibilă întreținerea stării de securitate și evitarea unor crize, conflicte sau alte situații insecurizante.

Existența omului presupune și o identitate, care este o dimensiune inseparabilă a existenței (de a fi) și se constituie în raport cu diferențele.²⁵

Conflictele sau alte tensiuni sociale între oameni apar din cauza obiectivelor, cererilor sau motivelor incompatibile. Interpretarea corectă a situațiilor sociale, a situațiilor oamenilor, a surselor provocatoare de insecuritate se poate realiza prin atitudini constructive și conlucrare spre binele tuturor.

Problematica promovării stării de securitate este mult prea complicată, pentru a fi clarificată doar de o singură teorie. Un ajutor însemnat vine și din partea celor două teorii – teoria sistemelor și teoria procesual-organică, care pot deveni cadrul adecvat de orientare a cercetării științifice interdisciplinară în analiza crizei, conflictului și securității.

Această lucrare a fost posibilă prin sprijinul financiar oferit prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, cofinanțat prin Fondul Social European, în cadrul proiectului POSDRU/159/1.5/S/138822, cu titlul „Rețea Transnațională de Management Integrat al Cercetării Doctorale și Postdoctorale Inteligente în Domeniile „Științe Militare”, „Securitate și Informații” și „Ordine Publică și Siguranță Națională” - Program de Formare Continuă a Cercetătorilor de Elită – „SmartSPODAS”.

NOTE:

1 Eleanor Roosevelt, *Viața te învață*, Editura Meteor Press, București, 2012, p. 103.

2 Bonis Ioji, *Sistem-informație*, în *Sisteme în Științele Naturii*, pp. 153-167, Editura Academiei, București, 1979, apud. <http://www.unibuc.ro/studies/Doctorate2010Ianuarie/Iacomir%20Mihail%20-%20Modelarea%20structurala%20a%20geosistemelor%20aplicatii%20in%20evaluarea%20impactului%20antropic%20din%20industria%20deseurilor/Microsoft%20Word%20-%20rezumat.pdf>, accesat la 11 august 2014.

3 Marin Fotache, *Despre sistemică și cibernetică*, p. 1, http://doctorat.feaa.uaic.ro/studii/Documents/02%20Dinamica%20sistemelor%20complexe/01_01_Sistemică_Cibernetica.pdf, accesat la 11 august 2014.

4 C. Bărbulescu, C. Băgu, *Managementul producției*, Editura Tribuna Economică, București, 2001, apud. Carolina Teaci, *Conceptul abordarea sistemică a întreprinderii*

producătoare, p.129, articol publicat în *Premisele dezvoltării economiei naționale în contextul crizei economice*, 28 – 29 mai 2010, Presa Universitară Bălțeană, Bălți, 2010.

5 Marin Fotache, *op.cit.*, p. 4.

6 *Ibidem*, p. 3.

7 Lucian Culda, *Devenirea oamenilor în procesualitatea socială*, Editura Licorna, București, 1997, p. 9.

8 *Ibidem*, p. 15.

9 Lucian Culda, *Procesualitate socială*, Editura Licorna, București, 1994, p. 13.

10 Lucian Culda, *Promovarea securității globale. Repere teoretice*, Centrul de Studii Sociale Procesual-Organice SRL, 2006, p. 13.

11 Vadim Dumitrașcu, *Abordarea sistemică – instrument al managementului complexității*, p. 77, <http://store.ectap.ro/articole/41.pdf>, accesat la 15 august 2014.

12 Sonia Luthra, Amrita Kundu, *India's Water Crisis: Causes and Cures*, <http://www.nbr.org/research/activity.aspx?id=356>, accesat la 17 august 2014.

13 Shannyn Snyder, *Water in crisis – india*, <http://thewaterproject.org/water-in-crisis-india>, accesat la 17 august 2014.

14 *Un miliard de oameni afectați de criza apei până în 2050*, <http://managementul-apelor.afacereamea.ro/utilizari/colectare-ape-precipitatii/un-miliard-de-oameni-afectati-de-criza-apei-pana-in-2050/>, accesat la 17 august 2014.

15 Bjorn Lomborg, *Global crises, global solutions*, Cambridge University Press, 2004, p. 1, http://books.google.ro/books?id=KQ2_zplu8mUC&printsec=frontcover&dq=crises&hl=ro&sa=X&ei=wqHsU-2eEOn4yQOwtoCACA&ved=0CBsQ6AEwADgK#v=onepage&q=crises&f=false, accesat la 17 august 2014.

16 *Ibidem*, p. 8.

17 Daniela Körppen, Beatrix Schmelzle, Oliver Wils, *A Systemic Approach to Conflict Transformation Exploring Strengths and Weaknesses*, Dialogue Series Issue No. 6, 2009, p. 9,

http://www.berghof-handbook.net/documents/publications/dialogue6_systapp_complete-1.pdf, accesat la 16 august 2014.

18 Giorgio Gallo, *Conflict Theory, Complexity and Systems Approach*, <http://www.di.unipi.it/~gallo/Papers/Conflicts&Systems.pdf>, accesat la 18 august 2014.

19 Nandalal, K. D. W. și S. P. Simonovic, *Resolving conflicts in water sharing: A systemic approach*, <http://www.slobodansimonovic.com/CEE9564/Article2.pdf>, accesat la 18 august 2014.

20 https://www.globalpolicy.org/images/pdfs/Security_Council/conflictchronology.pdf.

21 *Raport: Posibile conflicte pentru apa și alimente în 15-20 de ani*, <http://www.energyworld.ro/2012/12/10/raport-possibile-conflicte-pentru-apa-si-alimente-in-15-20-de-ani/>, accesat la 19 august 2014.

22 Simion Boncu, *Securitatea europeană în schimbare. Provocări și soluții*, Editura Amco Press, București, 1995, p. 13, apud. Lucian Culda, coordonator, *Situația națiunilor. Surse de insecuritate*, Editura Licorna, București, 1999, p. 225.

23 Alessandro Gobbicchi, *Globalization, armed conflict and security*, Centro Militare di Studi Strategici, Roma, 2004, p. 17,

<http://books.google.ro/books?id=3lxOG1hXt8cC&printsec=fro-ntcover&dq=conflicts&hl=ro&sa=X&ei=f5LsU6blGuHmyQPjyYGABA&ved=0CDkQ6AEwBDiCAQ#v=onepage&q=conflicts&f=false>, accesat la 15 august 2014.

24 Lucian, Culda, *Promovarea securității globale. Repere teoretice*, Centrul de Studii Sociale Procesual-Organice SRL, 2006, p. 104.

25 David Campbell, *Writing security. United State Foreign Policy and the Politics of Identity*, Editura Bell and Bain Ltd, 1992, p. 8, http://www.google.ro/books?hl=ro&lr=&id=q_A2HJA0jmgC&oi=fnd&pg=PR5&dq=procedural+organic+theory+in+security&ots=M5JZIlmW8k&sig=C8f4rj2yb-RETA9LeIzjMsDoPNk&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false, accesat la 24 august 2014.

BIBLIOGRAFIE

Culda Lucian, *Procesualitate socială*, Editura Licorna, București, 1994.

Culda Lucian, *Devenirea oamenilor în procesualitatea socială*, Editura Licorna, București, 1997.

Culda Lucian, coordonator, *Situația națiunilor. Surse de insecuritate*, Editura Licorna, București, 1999.

Culda Lucian, *Promovarea securității globale. Repere teoretice*, Centrul de Studii Sociale Procesual-Organice SRL, 2006.

Premisele dezvoltării economiei naționale în contextul crizei economice, 28–29 mai 2010, Bălți, Presa Universitară Bălțeană, 2010.

<http://www.unibuc.ro/studies/Doctorate2010Ianuarie/Iacomir%20Mihail%20-%20Modelarea%20structurala%20a%20geosistemelor%20aplicatii%20in%20evaluarea%20impactului%20antropic%20din%20industria%20deseurilor/Microsoft%20Word%20>

[-%20rezumat.pdf](#)

http://doctorat.feaa.uaic.ro/studii/Documents/02%20Dinamica%20sistemelor%20complexe/01_01_Sistematica_Cibernetica.pdf

<http://store.ectap.ro/articole/41.pdf>

<http://www.nbr.org/research/activity.aspx?id=356>

<http://thewaterproject.org/water-in-crisis-india>

<http://managementul-apelor.afacereamea.ro/utilizari/colectare-ape-precipitatii/un-miliard-de-oameni-afectati-de-criza-apei-pana-in-2050/>

http://books.google.ro/books?id=KQ2_zplu8mUC&printsec=frontcover&dq=crises&hl=ro&sa=X&ei=wqHsU-2eEOn4yQOwtoCACA&ved=0CBsQ6AEwADgK#v=onepage&q=crises&f=false

http://www.berghof-handbook.net/documents/publications/dialogue6_systapp_complete-1.pdf

<http://www.di.unipi.it/~gallo/Papers/Conflicts&Systems.pdf>

<http://www.slobodansimonovic.com/CEE9564/Article2.pdf>

https://www.globalpolicy.org/images/pdfs/Security_Council/conflictchronology.pdf

<http://www.energyworld.ro/2012/12/10/raport-posibile-conflicte-pentru-apa-si-alimente-in-15-20-de-ani>

<http://books.google.ro/books?id=3lxOG1hXt8cC&printsec=frontcover&dq=conflicts&hl=ro&sa=X&ei=f5LsU6blGuHmyQPjyYGABA&ved=0CDkQ6AEwBDiCAQ#v=onepage&q=conflicts&f=false>

http://www.google.ro/books?hl=ro&lr=&id=q_A2HJA0jmgC&oi=fnd&pg=PR5&dq=procedural+organic+theory+in+security&ots=M5JZIlmW8k&sig=C8f4rj2yb-RETA9LeIzjMsDoPNk&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false